

potest : « Intelligere me facito , et perscrutabor legem » tuam ¹. » Proinde, ne ab illo erremus , dum de nostra , velut ex nobis sit , intelligentia fidimus ; ejus manibus nos credendo subdamus. Ipse in nobis eam faciat , ut in intelligentia manuum suarum nos deducat erutos ab errore, eoque perducatur ubi jam non possimus errare. Hic est fructus populi Dei , attendentis legem Dei , et inclinantis aurem suam in verba oris ejus , ut dirigat in eo cor suum , et sit cum illo creditus spiritus ejus , ne immutetur in generationem pravam et amaricantem ; sed his omnibus sibi annuntiatis , non solum ad præsentem vitam , verum etiam ad æternam , nec tantum ad recipienda honorum operum præmia , sed etiam in ipsa bona opera facienda , ponat in Deo spem suam.

ENARRATIO ²

IN PSALMUM LXXVIII.

I. In titulo Psalmi hujus tam brevi et simplici immorandum esse non puto. Prophetiam vero quam hic præmissam legimus , evidenter scimus impletam. Cum enim ista canerentur temporibus regis David , nihil tale adhuc contigerat ex adversitate Gentium civitati Jerusalem , nec templo Dei , quod nec ædificatum adhuc erat. Post mortem quippe David , filium ejus Salomonem Deo templum fecisse quis nesciat ? Dicitur ergo tanquam præteritum , quod in Spiritu videbatur esse futurum. « Deus , venerunt

¹ Psal. cxviii , 34. — ² Dictata post expositum Psalmum lxxviii , de quo infra n. 3.

» Gentes in hæreditatem tuam ¹. » Qua loquendi consuetudine etiam illud est prophetatum de Domini passione : « Dederunt in escam meam fel , et in siti mea potaverunt » me aceto ²; » et alia quæ in eodem Psalmo ventura velut facta narrantur. Nec illud mirandum est , quod Deo ista dicuntur. Non enim nescienti indicantur , quo revelante præsciuntur ; sed anima cum Deo loquitur pietatis affectu , quem novit Deus. Nam et Angeli quæ hominibus nuntiant , nescientibus nuntiant : quæ autem Deo nuntiant , scienti nuntiant , quando illi offerunt orationes nostras , et ineffabili modo de actibus suis æternam veritatem , tanquam legem incommutabilem consulunt. Et iste ergo homo Dei dicit Deo quod discat a Deo , tanquam discipulus magistro non ignoranti , sed judicanti ; ac sic , aut probanti quod docuit , aut quod non docuit reprehendenti : maxime quia specie precantis Propheta eos in se transfiguratur , qui tunc futuri essent quando ista ventura. Solent autem in oratione dici Deo quæ vindicans fecerit , et adjungi petitio , ut jam misereatur et parcat. Hoc modo et hic dicuntur a quo prædicuntur , tanquam ab eis dicantur quibus acciderunt : et ipsa deploratio atque precatio , prophetatio est.

II. « Deus , venerunt Gentes in hæreditatem tuam : » polluerunt templum sanctum tuum , posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cœli , carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum sicut » aquam in circuitu Jerusalem , et non erat qui sepeliret ³. » Si in ista prophetia quisquam nostrum eam vastationem Jerusalem intelligendam putaverit , quæ facta est a Tito imperatore Romano , cum jam Dominus Jesus Christus post resurrectionem et ascensionem suam prædicaretur in

¹ Psal. lxxviii , 1. — ² Id. lxxviii , 22. — ³ Id. lxxviii , 1-3.

Gentibus, non mihi occurrit quomodo dici potuerit jam ille populus hæreditas Dei, non tenens Christum, quo reprobato et occiso factus est reprobus, qui in eum nec post ejus resurrectionem credere voluit, et insuper Martyres ejus occidit. Ex illo enim populo Israël quicumque in Christum crediderunt, quibus facta est Christi præsentatio, et quodam modo promissi redditio salubris atque fructuosa, de quibus et ipse Dominus dicit: « Non sum » missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israël¹, ipsi » ex illis sunt filii promissionis, ipsi deputantur in se- » mine², » ipsi pertinent ad hæreditatem Dei. Hinc sunt Joseph homo justus, et virgo Maria quæ peperit Christum³: hinc Joannes Baptista amicus sponsi, et parentes ejus Zacharias et Elizabeth⁴: hinc Simeon senex et Anna vidua, qui Christum non loquentem sensu corporis at- dierunt; sed adhuc infantem non loquentem, spiritu cognoverunt⁵: hinc beati Apostoli: hinc Nathanaël, in quo dolus non erat⁶: hinc alius Joseph qui expectabat etiam ipse regnum Dei⁷: hinc tanta illa multitudo quæ præcedebat et sequebatur jumentum ejus, dicens: « Be- » nedictus qui venit in nomine Domini⁸: » in qua erat et congregatio puerorum, in quibus dixit impletum: « Ex » ore infantium et lactentium perfecisti laudem⁹. » Hinc etiam illi post ejus resurrectionem, quorum die uno tria, et alio quinque millia baptizati sunt¹⁰, in animam unam et cor unum charitatis igne conflati; quorum nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia¹¹. Hinc sancti diaconi, quorum Stephanus ante Apostolos marty- rio est coronatus¹². Hinc tot Ecclesiæ Judææ quæ in

¹ Matth. xv, 24. — ² Rom. ix, 8. — ³ Matth. i, 16. — ⁴ Luc. i, 5. — ⁵ Id. ii, 25. — ⁶ Joan. i, 47. — ⁷ Id. xix, 38, et Luc. xxiii, 51. — ⁸ Matth. xxi, 9. — ⁹ Psal. viii, 3. — ¹⁰ Act. ii, 41, et iv, 4. — ¹¹ Ibid. 32. — ¹² Id. vii, 58.

Christo erant, quibus erat facie Paulus ignotus¹, notus autem sævitia famosissima, sed notior Christi misericor- dissima gratia. Hinc et ipse secundum præmissam de se prophetiam: « Lupus rapax, mane rapiens, et ad vespe- » rum dividens escas², » id est, prius rapiens persecutor ad mortem, postea pascens prædicator ad vitam. Hi erant ex illo populo hæreditas Dei. Unde et ait ipse minimus Apostolorum³, doctor Gentium: « Dico ergo: Numquid » repulit Deus plebem suam? Absit. Nam et ego Israëlitæ » sum ex semine Israël, de tribu Benjamin. Non repulit Deus » plebem suam, quam præscivit⁴. » Hæc plebs quæ ex illa gente Christi corpori accessit, hæreditas Dei est. Nam quod ait Apostolus: « Non repulit Deus plebem suam » quam præscivit, » illi Psalmo utique respondet, ubi scriptum est: « Quoniam non repellet Dominus plebem » suam. » Ibi autem sequitur: « Et hæreditatem suam » non derelinquet⁵: » ubi evidenter apparet talem ple- bem esse hæreditatem Dei. Utenim hoc diceret Apostolus, supra commemoraverat propheticum testimonium de præ- nuntiata futura incredulitate populi Israël: « Totâ die » expandi manus meas ad populum non credentem et » contradicentem⁶. » Hic ergo ne quisquam male intelli- gens, universum illum populum crimine incredulitatis et contradictionis arbitretur esse damnatum, continuo sub- jecit: « Dico ergo: Numquid repulit Deus plebem suam? » Absit. Nam et ego Israëlitæ sum ex genere Israël, de tribu » Benjamin. » Hic ostendit quam plebem dixerit, utique populi prioris, quam si totam Deus reprobasset atque damnasset, non utique ipse Christi esset Apostolus, Israë- litæ ex semine Abraham, de tribu Benjamin. Adhibet autem valde necessarium testimonium, dicens: « An nescitis in

¹ Gal. i, 22. — ² Gen. xlix, 27. — ³ i Cor. xv, 9. — ⁴ Rom. xi, 1, 2. — ⁵ Psal. xciii, 14. — ⁶ Rom. x, 21, et Isaï. lvi, 2.

» Elia quid dicit Scriptura, quemadmodum interpellat
 » Deum adversus Israël? Domine, Prophetas tuos occide-
 » runt, altaria tua suffoderunt, et ego derelictus sum so-
 » lus, et quærunt animam meam. Sed quid dicit illi res-
 » ponsum divinum? Reliqui mihi septem millia virorum,
 » qui non curvaverunt genua ante Baal. Sic ergo et in
 » hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ salvæ
 » factæ sunt. » Istæ reliquiæ sunt ex illa gente hæredita-
 » tis Dei: uon illi de quibus paulo post dicit: « Cæteri vero
 » excæcati sunt. Sic enim ait: Quid ergo? Quod quære-
 » bat Israël, hoc non est consecutus: electio autem con-
 » secuta est: cæteri vero excæcati sunt¹. » Ista igitur
 » electio, istæ reliquiæ, ista plebs Dei quam non repulit
 » Deus, hæreditas ejus dicitur. In illo autem Israël qui hoc
 » non est consecutus, in illis cæteris excæcatis, non erat
 » jam hæreditas Dei, de qua dici posset, post Christi in coelis
 » glorificationem tempore Titi imperatoris: « Deus vene-
 » runt Gentes in hæreditatem tuam, » et cætera quæ de
 » illius populi et templi et civitatis vastatione videntur in
 » hoc Psalmo esse prædicta.

III. Proinde aut ea debemus intelligere, quæ facta sunt
 ab aliis hostibus, antequam Christus venisset in carne:
 (Non enim erat alia tunc hæreditas Dei; ubi et Prophetæ
 sancti erant, quando facta est transmigratio in Babylo-
 niam, graviterque gens illa vastata est²; et sub Antiocho
 etiam Machabæi horrenda perpessi, gloriosissime coronati
 sunt³. Ea quippe dicta sunt in hoc Psalmo, quæ solent
 fieri etiam strage bellorum:) aut certe si post resurrectio-
 nem et ascensionem Domini accipienda est hic commemo-
 rata hæreditas Dei; ea sunt intelligenda, quæ a cultoribus
 idolorum et inimicis nominis Christi, Ecclesia ejus, in
 tanta Martyrum numerositate perpessa est. Quanquam

¹ Rom. xi, 1-7. — ² 4 Reg. xxiv, 14. — ³ 2 Machab. vii.

enim Asaph Synagoga interpretetur, quæ est congregatio,
 idque nomen usitatius insederit genti Judæorum: tamen
 et Ecclesiam istam posse dici congregationem; et illum
 veterem populum dictum esse Ecclesiam, jam in alio⁴
 Psalmo satis aperteque monstravimus. Hæc igitur Eccle-
 sia, hæc hæreditas Dei ex circumcisione et præputio con-
 gregata est, id est, ex populo Israël et ex cæteris Genti-
 bus, per « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, et
 » factus est in caput anguli², » in quo angulo tanquam duo
 parietes de diverso venientes copularentur. « Ipse est
 » enim pax nostra, qui fecit utraque unum; ut duos con-
 » deret in se in unum novum hominem, faciens pacem,
 » et coadunaret utrosque in uno corpore Deo³. » In quo
 corpore sumus filii Dei, clamantes: « Abba, Pater⁴. »
 Abba propter illorum linguam, Pater propter nostram.
 Hoc est enim Abba, quod Pater. Unde Dominus qui di-
 xit: « Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus
 » Israël⁵, » ostendens illi genti redditam præsentiae ipsius
 promissionem: ait tamen alio loco: « Habeo alias oves,
 » quæ non sunt de hoc ovili, oportet me et ipsas addu-
 » cere, ut sit unus grex et unus pastor⁶: » Gentes signi-
 » ficans, quas erat adducturus, non quidem per suam
 præsentiam corporalem, ut illud verum sit: « Non sum
 » missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israël: » sed
 tamen per Evangelium suum, quod erant disseminaturi
 « Speciosi pedes annuntiantium pacem, annuntiantium
 » bona⁷. In omnem enim terram exiit sonus eorum, et in
 » fines orbis terræ verba eorum⁸. » Hinc et Apostolus
 ait: « Dico ergo Christum Jesum ministrum fuisse cir-
 » cumcisionis propter veritatem Dei ad confirmandas pro-

¹ Supra in Enarrat. Psal. lxxvii, n. 3. — ² Psal. cxvii, 22. — ³ Ephes. ii, 14-16. — ⁴ Rom. viii, 15, et Gal. iv, 6. — ⁵ Matth. xv, 24. — ⁶ Joan. x, 16. — ⁷ Rom. x, 15. — ⁸ Psal. xviii, 5.

» missiones Patrum. » Ecce quod est : « Non sum missus
 » nisi ad oves, quæ perierunt domus Israël. » Deinde
 subjungit Apostolus : « Gentes autem super misericordia
 » glorificare Deum. » Ecce quod est : « Habeo alias oves,
 » quæ non sunt de hoc ovili; oportet me et ipsas addu-
 » cere, ut sit unus grex et unus pastor. » Quod utrumque
 breviter dictum est in eò quod de Propheta idem Apos-
 tolus commemorat : « Lætamini Gentes cum plebe ejus¹. »
 Isti ergo unus grex sub pastore uno, hæreditas Dei est,
 non solum Patris, sed etiam Filii. Nam Filii vox est :
 « Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas
 » mea præclara est mihi². » Et ipsius hæreditatis vox est
 apud Prophetam : « Domine Deus noster, posside nos³. »
 Hanc hæreditatem non moriens Pater Filio reliquit : sed
 ipse Filius eam sua morte mirabiliter acquisivit, quam re-
 surrectione possedit.

IV. Si ergo de hac intelligendum est quo in Psalmi
 hujus prophetia canitur : « Deus venerunt Gentes in hæ-
 » reditatem tuam, » ut venisse Gentes accipiamus in Ec-
 clesiam, non credendo, sed persequendo, id est, eam
 invasisse voluntate delendi atque omnino perdendi, sicut
 tot persecutionum exempla monstrarunt : oportet ut
 quod sequitur : « Polluerunt templum sanctum tuum, »
 non in lignis et lapidibus, sed in ipsis intelligatur ho-
 minibus, de quibus, tanquam lapidibus vivis, construi
 dicit apostolus Petrus domum Dei⁴. Unde et apostolus
 Paulus apertissime dicit : « Templum Dei sanctum est,
 » quod estis vos⁵. » Hoc itaque templum persecutores in
 his utique polluerunt, quos ad negandum Christum ter-
 rendo vel cruciando coegerunt, atque ut idolis supplica-
 rent vehementer instando fecerunt : quorum multos pœ-

¹ Rom. xv, 8-10. — ² Psal. cxv, 6. — ³ Isaï. xxvi, 13, juxta lxx. —
⁴ Petr. ii, 5. — ⁵ 1 Cor. iii, 17.

nitentia reparavit, atque ab illa iniquatione mundavit.
 Pœnitentis enim vox est : « Et a delicto meo munda me : »
 et, « Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum
 » innova in visceribus meis¹. » Jamvero quod sequitur :
 « Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam : » et ipsa
 Ecclesia hoc nomine recte intelligitur : « Jerusalem libera
 mater nostra, de qua scriptum est : « Lætare sterilis quæ
 » non parit, erumpe, et exclama, quæ non parturis :
 » quoniam multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet
 » virum². In custodiam pomorum, » quod dictum est,
 desertionem intelligendam existimo, quam fecit vastitas
 persecutionis : id est, velut custodiam pomorum; quia
 deseruntur pomorum custodiæ, cum poma transierint. Et
 certe quando Gentilibus persequentibus Ecclesia deserta
 visa est, in cœlestem mensam spiritus Martyrum, tanquam
 de horto dominico multa et suavissima poma, transierunt.

V. « Posuerunt, inquit, morticina servorum tuorum
 » escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bes-
 » tiis terræ³. » Quod dictum est : « Morticina; » hoc re-
 petitum est : « Carnes : » et quod dictum est : « Servorum
 » tuorum; » hoc repetitum est : « Sanctorum tuorum. »
 Illud tantummodo variatum est, « Volatilibus cœli, » et,
 « Bestiis terræ. » Melius sane interpretati sunt qui « Mor-
 » ticina » posuerunt, quam sicut quidam « Mortalia. »
 Morticina enim non dicuntur nisi mortuorum : mortalia
 vero etiam vivorum corporum nomen est. Cum ergo,
 sicut dixi, ad agricolam suum spiritus Martyrum velut
 poma transissent, morticina eorum et carnes eorum posue-
 runt volatilibus cœli, et bestiis terræ : quasi quidquam eo-
 rum resurrectioni deperiret, ex occultis naturæ sinibus to-
 tum redintegraturò illo, cui et capilli nostri numerati sunt⁴.

¹ Psal. l, 4 et 12. — ² Gal. iv, 26, et Isaï. liv, 1. — ³ Psal. lxxviii, 2.
 — ⁴ Matth. x, 30.

VI. « Effuderunt sanguinem eorum sicut aquam, » id est, abundanter et viliter: « In circuitu Jerusalem¹. » Si Jerusalem terrenam urbem hic accipimus, eorum sanguinem intelligimus effusum in circuitu ejus, quos hostes extra muros reperire potuerunt. Si autem Jerusalem illam intelligimus, de qua dictum est: « Multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum²: » circuitus ejus est per universam terram. In ea quippe lectione prophetica, ubi scriptum est: « Multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum: » paulo post ei dicitur: « Et qui eruit te, Deus Israël universæ terræ vocabitur³. » Circuitus ergo hujus Jerusalem in hoc Psalmo intelligendus est, quousque tunc fuerat eadem Ecclesia dilatata, fructificans et crescens in universo mundo, quando in omni parte ejus persecutio sæviebat, et Martyrum stragem, quorum sanguis sicut aqua effundebatur, cum magnis lucris thesaurorum cœlestium faciebat. Quod vero adjunctum est: « Et non erat qui sepeliret: » aut non incredibile debet videri tam magnum in aliquibus locis fuisse terrorem, ut sepultores sanctorum corporum nulli prorsus existerent: aut certe quia insepulta cadavera in multis locis diu jacere potuerunt, donec a religiosis quodam modo furata sepelirentur.

VII. « Facti sumus, inquit, opprobrium vicinis nostris⁴. » Ideo pretiosa non in conspectu hominum, a quibus hoc erat opprobrium, sed in conspectu Domini mors sanctorum ejus⁵. « Subsannatio et irrisio: » vel, ut quidam interpretati sunt, « Illusio eis qui in circuitu nostro sunt. » Repetitio est sententiæ superioris. Nam quod supra dictum est: « Opprobrium; » hoc repetitum est: « Subsannatio et irrisio: » et quod supra dictum est:

¹ Psal. LXXVIII, 3. — ² Isaï. LIV, 1. — ³ Ibid. 5. — ⁴ Psal. LXXVIII, 4. — ⁵ Id. cxv, 15.

« Vicinis nostris; » hoc repetitum est: « Eis qui in circuitu nostro sunt. » Proinde secundum Jerusalem terrenam vicini, et in circuitu gentis ejus, utique aliæ gentes intelliguntur. Secundum autem Jerusalem liberam matrem nostram, vicini sunt et in circuitu ejus, inter quos inimicos suos habitat Ecclesia in circuitu orbis terrarum.

VIII. Deinde jam manifestam precem fundens, unde intelligatur superioris afflictionis commemoratio non esse quasi indicatio, sed deploratio: « Usquequo, inquit, Domine, irasceris in finem, exardescet velut ignis zelus tuus¹? » Rogat utique ne Deus usque in finem irascatur, id est, ne illa tanta pressura et tribulatio atque vastatio usque in finem perseveret: sed temperet correptionem suam, secundum illud quod in alio Psalmo dicitur: « Cibabis nos pane lacrymarum, et potabis nos in lacrymis in mensura². » Nam, « Quousque, Domine, irasceris in finem? » ita dictum est, ac si diceretur: Noli, Domine, irasci in finem. Et in eo quod sequitur: « Exardescet velut ignis zelus tuus, » utrumque subaudiendum est, et, « Quousque, » et, « In finem: » ac si diceretur: Quousque exardescet velut ignis zelus tuus in finem? Nam ita hic duo ista subaudienda sunt, sicut superius unum illud quod dictum est, « Posuerunt. » Nam cum habeat prior sententia: « Posuerunt morticina seravorum tuorum escas volatilibus cœli: » hoc verbum posterior non habet, ubi dictum est: « Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ: » sed subauditur utique quod habet superior, « Posuerunt. » Ira porro et zelus Dei, non sunt perturbationes Dei; sicut nonnulli Scripturas quas non intelligunt³, arguunt: sed nomine iræ intelligitur vindicta iniquitatis, nomine zeli exactio castitatis; ne anima legem Domini sui contemnat, et a Deo suo forni-

¹ Psal. LXXVIII, 5. — ² Id. LXXIX, 6. — ³ Manichæi.

cando dispereat. Hæc ergo ipso effectu in hominum afflictione sunt turbulenta; in Dei autem dispositione tranquilla sunt, cui dictum est: « Tu autem, Domine virtutum, » cum tranquillitate judicas¹. » Satis autem his ostenditur verbis, propter peccata hominibus, licet fidelibus, has fieri tribulationes: quamvis hinc florescat Martyrum gloria merito patientiæ, et pie sustentato in flagello Domini moderamine disciplinæ. Hoc Machabæi inter sæva tormenta², hoc tres viri inter innoxias flammās³, hoc Prophetæ sancti in captivitate testantur. Quamvis enim paternam correptionem fortissime et piissime perferant: non tamen tacent hæc accidere meritis peccatorum. Horum enim vox est et in Psalmis: « Emendans emendavit me Dominus, et » morti non tradidit me⁴. Flagellat enim omnem filium, » quem recipit. Et quis est filius cui non det disciplinam » pater ejus⁵? »

IX. Quod vero adjungit: « Effunde iram tuam in gentes » quæ te non noverunt, et in regna quæ non invocaverunt nomen tuum⁶: » etiam ista prophetatio est, non optatio. Non malevolentia voto ista dicuntur, sed spiritu prævisa prædicuntur: sicut de Juda traditore, quæ mala illi fuerant pro suis meritis eventura, ita prophetata sunt, quasi optata sint. Quemadmodum enim Propheta non imperat Christo, quamvis modo imperativo pronuntiet quod dicit: « Accingere gladium tuum circa femur potentissime; specie tua et pulchritudine tua, et intende, » et prospere procede, et regna⁷: » ita non optat, sed prophetat qui dicit: « Effunde iram tuam in gentes quæ » te non noverunt. » Quod more suo repetit, dicens: « Et in regna quæ non invocaverunt nomen tuum. » Nam gentes per regna repetitæ sunt: et quod eum non nove-

¹ Sap. xii, 18. — ² 2 Mach. vii, 1, 2, etc. — ³ Dan. iii, 21. — ⁴ Psal. cxvii, 18. — ⁵ Hebr. xii, 6, 7. — ⁶ Psal. lxxviii, 6. — ⁷ Id. xliv, 4, 5.

runt, per hoc repetitum est, quod non invocaverunt nomen ejus. Quomodo ergo intelligendum est, quod ait Dominus in Evangelio: « Servus qui nescit voluntatem » domini sui, et facit digna plagis, vapulabit paucis; » servus autem qui scit voluntatem domini sui, et facit » digna plagis, vapulabit multis¹: » si major ira Dei est in gentes, quæ Dominum non cognoverunt? In eo quippe, quod ait: « Effunde iram tuam, » satis hoc verbo indicavit, quam multam iram voluerit intelligi. Unde postea dicit: « Redde vicinis nostris septies tantum². » An quia multum interest inter servos, qui licet nesciant voluntatem Domini sui, tamen invocant nomen ejus, et alienos a familia tanti patrisfamilias, qui sic ignorant Deum, ut nec invocent Deum? Invocant enim pro eo vel simulacra, vel dæmonia, vel quamlibet creaturam; non Creatorem, qui est benedictus in sæcula. Neque enim istos, de quibus hoc prophetat, ita nescientes significat Domini sui voluntatem, ut tamen ipsum Dominum timeant; sed ita ipsum Dominum nescientes, ut nec invocent eum, et inimici nominis ejus existant. Multum ergo distat inter servos voluntatem domini sui nescientes, et tamen in familia ejus atque in domo viventes, et inimicos non solum ipsum dominum scire nolentes, sed et non ejus nomen invocantes, atque in servis insuper oppugnantes.

X. Denique sequitur: « Quia comederunt Jacob, et » locum ejus desolaverunt³. » Jacob quippe figuram gestavit Ecclesiæ, sicut Esaü veteris Synagogæ. Unde dictum est: « Et major serviet minori⁴. » Potest in hoc nomine intelligi ea, de qua loquebamur, hæreditas Dei, in quam invadendam atque vastandam post resurrectionem et ascensionem Domini, Gentes persequendo venerunt. Sed » locum Jacob » quomodo intueamur, intelligendum est.

¹ Luc. xii, 47, 48. — ² Psal. lxxviii, 12. — ³ Ibid. 7. — ⁴ Gen. xxv, 23.